

Otsikko: Perinnebiotooppien hoito Suomessa

Lähde: Michael den Herder (EFI)

Artikkelissaan den Herder korostaa paitsi perinnebiotooppien ja luonnonlaitumien hinnoittelemattomia hyötyjä kuten kauniin ympäristön luomaa positiivista vaikutusta asukkaiden ja vieraiden hyvinvoinnille, erityisesti niitä lisäansiomahdollisuuksia, joita perinnebiotooppien hoidolla voidaan saada. Näitä ovat esim. ekoturismi, hyvinvointipalvelut, hunajantuotanto tai laidunlihan suoramyynti.

Maalaismaisemaan kuuluvat perinnebiotoopit kuten metsälaitumet ovat lajistoltaan Pohjois-Euroopan rikkaimpia. Hoidettuina laidunnetuilla alueilla on yleensä rikkaampi lajisto kuin laiduntamattomilla ja siksi on tärkeää ylläpitää laidunnusta. Sopiva laidunnuspaine on tärkeää ja se määritellään tapauskohtaisesti. Luonnon monimuotoisuuden ylläpitämiseksi tarvitaan sekä voimaperäisesti että lievästi laidunnettuja alueita. Suomessa perinnebiotooppien määrä on laskenut 1800-luvulta ja arvioiden mukaan sen aikaisista perinnebiotoopeista on jäljellä enää 1 prosentti. Monet näille alueille tyypilliset kasvi- ja eläinlajit ovat uhanalaisia. Metsälaiduntaminen oli tavallista vielä 1930-luvulla, mutta katosi lähes kokonaan 1950-luvulla maa- ja metsätalouden muutoksien myötä.

Nykypäivän ongelmana on suomalaisten maatilojen määrän nopea lasku ja siten enää vain noin 50% jäljellä olevista perinnebiotoopeista on suunnitellun hoidon parissa. Usein koko maatilan toiminta lopetetaan tai tila luopuu karjasta siirtyen peltotiloiksi, tai karjaksi valitaan sisäkasvatukseen sopivia lajeja. Perinnebiotooppien hoidon myötä tilat voisivat kuitenkin saada lisätuloja esim. ekoturismista, hyvinvointipalveluista, villien marjojen ja sienien kasvatuksesta, hunajantuotannosta, bioenergiatuotannosta tai laidunlihan suoramyyntistä.

Kuva 1. Metsälaidun Itä-Suomessa

Hoito

Perinnebiotooppeja on sekä puustoisia, kuten metsälaitumet, hakamaat, lehdesniityt ja lepikkoniityt että avoimia, kuten tuoreet niityt ja kedot, rantaniityt, tulvaniityt, suoniityt ja nummet. Aiemmin näitä alueita käytettiin laidunmaina ja monet niistä olisivat vieläkin hyödynnettävissä laiduntamiseen. Koska perinnebiotooppityypit eroavat toistaan, ei niiden hoidossakaan voida soveltaa yhtä ja samaa menetelmää. On tärkeää huomioida kohteen biologiset ja kulttuurihistorialliset arvot, samoin kuin asettaa hoidolle selkeät tavoitteet. Hoidon suunnittelu ja toteutus on hyvinkin erilaista tavoitteesta riippuen: onko tavoitteena varjella kulttuurihistoriaa, maisemaa, luonnon monimuotoisuutta vai tuotantoa.

Kuva 2. Vanhat kiviaidat ovat osa metsälaidunten kulttuuriperintöä

Jos metsämaata ei ole pitkään aikaan laidunnettu, voi olla tarpeen raivata tiheikköjä ennen laiduneläinten tuomista. Tämä voi aiheuttaa merkittäviä kustannuksia. Toisaalta raivaus voi tuoda myös tuloja, jos raivattu puuaines myydään esimerkiksi polttopuuksi tai hakkeeksi. Myös alueen aitaaminen voi aiheuttaa merkittäviä kustannuksia. Maanviljelijät voivat hakea korvauksia raivaamisen ja aitaamisen aiheuttamiin kuluihin. Niitto ja laidunnus avaavat puustoisia alueita valolle ja lämmölle ja siten niiden mikroilmasto kehittyy suotuisammaksi. Laidunnus mahdollistaa myös uusien lajien esiintymisen. Laiduneläimet syövät mielellään nopeasti kasvavia runsaasti esiintyviä lajeja, mikä auttaa harvinaisempien lajien asteittaista vakiintumista. Metsälaitumet ovatkin usein lajeiltaan monimuotoisia, mutta kaipaavat jatkuvaa suunnitelmallista hoitoa. Mikäli hoidosta luovutaan, pa-

laa alue nopeasti tiheämpään kasvillisuuteen ja lajien monimuotoisuus kärsii.

Monimuotoisuuden kannalta laidunnus on yleensä niittämistä parempi vaihtoehto. Laidunmailla ja niityillä on kuitenkin erilaisia lajeja, joten ne myös täydentävät toisiaan, joten monimuotoisuuden kannalta hoidossa tähdätään puuston ja niitty laikkujen mosaiikkimaiseen vuorotteluun.

Myös laiduneläimien valinnalla on vaikutuksensa monimuotoisuuteen. Hevoset, lehmät ja lampaat syövät eri lajeja, joten voi olla hyväksi joko vaihdella eläinlajeja tai yhdistää niitä samoille laitumille. On syytä kuitenkin muistaa, että kaikki laiduneläimet eivät pidä samoista laidunmaatyypeistä.

Kuva 3. Metsälaidun Haukivedellä

Laidunpankki

Kaikilla tiloilla ei enää ole eläimiä eikä kaikilla kotieläiniloilla ole välttämättä luonnonlaitumia. Laidunpankki-hakupalvelu tarjoaa apua laiduneläinten ja -alueiden löytämiseen. Sivustolta löytyy myös ohjeita laidunnuksen toteuttamiseksi käytännössä.

Hyvinvointipalvelut / paimenlomat

Maaseutumatkailun kehittämisessä on hyvä harkita alkuperäisrotujen suosimista, vaikkakin ne ovat hidaskasvuisempia ja vähemmän tuottavia kuin muut rodut. Maatilamatkailijat pitävät alkuperäisroduista ja niiden luomasta perinteisestä maalaistunnelmasta. Myös lihan suoramyynti antaa mahdollisuuden lisätuloihin.

Ympäristösopimukset

Aktiivilijelijät voivat hakea korvausta perinnebiotooppien hoitoon. Ympäristösopimukset tehdään viideksi vuodeksi ja hoidosta maksetaan pinta-alan mukaan 450€/ha/vuosi. Jos alue on valtakunnallisesti tai maakunnallisesti arvokas perinnebiotooppi, on korvaus 600€/ha/vuosi. Toimenpiteiden on perustuttava hyväksytyyn suunnitelmaan, ja hakulomakkeen liitteinä onkin toimitettava hoitosuunnitelma ja suunnitelmakartta. Lisärehun, lannoitteiden tai torjunta-aineiden käyttö on kiellettyä. Talousmetsät eivät ole sopimusten parissa. Lisätietoa [MAVIN](#) sivuilta.

Kuva 4.. Wooded meadow for hay making

Kuva 5. Talvinen maisema metsälaitumelta